

Μαρία Γιαγιάννου: “Η φαντασία είναι το πιο χρήσιμο και μαγικό πολυεργαλείο”

Γεννήθηκε το 1978. Σπούδασε Επικοινωνία & ΜΜΕ, Πολιτιστική Διαχείριση και Φιλοσοφία της Τέχνης. Είναι συγγραφέας και θεωρητικός τέχνης. Επιμελείται εικαστικές εκθέσεις καθώς και άλλα πολιτιστικά events, ενώ έχει συνεργαστεί με γκαλερί, διαφημιστικές εταιρείες, περιοδικά και εφημερίδες.

Άνθρωπος του θεάτρου, καθώς έχουν παρασταθεί αρκετά έργα της όπως τα «Κλάρα Σούμαν: τα χαρισματικά πρόσωπα μιας υπερμαριονέτας», «Άγκρια», «Κάλλας: εκποίηση», «Εκτός Εαυτού», «Όχι μουσική», πέρασε τα τελευταία χρόνια στη συγγραφή βιβλίων για παιδιά και ήδη κάνει αισθητή την παρουσία της με τον μικρό αλλά αξιόλογο κατάλογό της. Τελευταίο βιβλίο της, η «Οικογένεια Δωματίου» σε εικονογράφηση της Ίριδας Σαμαρτζή, που κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Ψυχογιός. Μια οικογένεια σε νέο σπίτι, με άδεια δωμάτια, με φαντασία, με μη επιλογές που γίνονται επιλογές, με αγάπη και ομορφιά από όσα δεν φαίνονται.

#διανазουμε /#διανазουμε_mazi τη Μαρία Γιαγιάννου σε μια μεστή, απολαυστική, ψαγμένη #Συνέντευξη στο #ELNIPLEX, γεμάτη θαυμάσιες σκέψεις και ιδέες.

Κι εκεί που το βελάκι έδειχνε προς τους ενήλικες, να «Η Κουνελόσκαλα», να «Έχω έναν καλό Παππούα», να και το καινούργιο σου, η «Οικογένεια Δωματίου». Μίλησέ μας για αυτή την τελευταία σου ιστορία;

Κάθε ιστορία ζητάει τη φόρμα της! Κάθε ηλικιακή ομάδα αναγνωστών επίσης. Πολύ πριν ξεκινήσω να γράφω με την προοπτική να δημοσιεύσω, είχα μέσα μου, δίπλα στην καρδιά μου, κουνιασμένη μια παραμυθού που περίμενε να φανερωθεί. Με την έλευση της κόρης μου, η παραμυθού σηκώθηκε από τη θέση της και διεκδίκησε την προσοχή μου. Από την «Κουνελόσκαλα» στον «Παππούα» κι από εκεί στην «Οικογένεια Δωματίου», μου έχει αποκαλυφθεί ένα μυστικό δρομάκι, το πέρασμα προς την παιδική χώρα – αυτή βρίσκεται εκεί όπου απλώνεται και η ενήλικη χώρα, μόνο που η παιδική είναι συνήθως άορατη, είτε γιατί την ξεχνάμε είτε γιατί κάπως πρέπει να προστατευθεί. Στην «Οικογένεια Δωματίου», όλες οι ηλικίες χωράνε σε ένα κοινό δωμάτιο κι εκεί γιορτάζουν τη συνάντησή τους.

Η δυναμική της οικογένειας σε προβληματίζει στις σύγχρονες κοινωνίες; Το βιβλίο σου δίνει την ελπίδα ότι η οικογένειά μας και όχι κάποιος υλισμός εξακολουθεί να είναι αυτή που ομορφαίνει και γεμίζει το σπίτι μας...

Βλέπω ότι τα ωράρια εργασίας και το στρες κάνουν τόσους φίλους να νιώθουν πως δεν προλαβαίνουν να ζήσουν με την οικογένειά τους. Θέλουμε το σπίτι να είναι το καταφύγιο μας – πώς όμως θα μας γεμίσει θαλπωρή αν είναι ήδη γεμάτο από ενοχές και νεύρα για όσες ανάγκες μας αναβάλλονται συνεχώς; Μα, αν είναι έτσι, τότε θα σπεύσουμε να βρούμε καταφύγιο εκτός σπιτιού και εκτός οικογένειας, δηλαδή έξω από τη ζωή που επιλέξαμε... Πώς θα καταφέρουμε να ξανακάνουμε το σπίτι μας καταφύγιο; Ας μεταφερθούμε στην αρχή:

Ιδανικά, όταν ένα ζευγάρι αποφασίζει να γίνει οικογένεια, θέλει να προεκτείνει την αγάπη του και τον κοινό εαυτό του στον χώρο και στον χρόνο. Είναι μια ύψιστη πράξη δημιουργικότητας που φαντασιώνεται ένα ελπιδοφόρο μέλλον.

Ανάμεσα στο βιολογικό ένστικτο και την πιεστική κοινωνία, που και τα δυο οδηγούν σε μια «μηχανιστική» τεκνοποιία, δεν μπορεί, θα πρέπει να υπάρχει κι ένας άλλος χώρος, πιο νηφάλιος, λιγότερο νευρωτικός, για να ανθίσει μια οικογένεια σε συνθήκες ευτυχίας. Δεν χρειάζεται να καταραστούμε τα υλικά αντικείμενα όπου επενδύουμε, απλώς να μην επενδύουμε αποκλειστικά στους περισπασμούς. Αν ο χρόνος μας μαζί διαπνέεται από σεβασμό και πατάει σε ρουτίνες που αρέσουν σε όλους, τότε ναι, το σπίτι ομορφαίνει (εντάξει, κι ένα μαλακό χαλί βοηθάει).

Επιλέγεις μια πολυπληθή, αλλά αρκετά συνηθισμένη και αποδεκτή σε όλους μορφή οικογένειας. Η γάτα, η γιαγιά, τα τρία παιδιά, ωστόσο, δίνουν μια ιδιαίτερη προέκταση. Μίλησέ μου για τις επιλογές σου αυτές...

Η μορφή που επέλεξα είναι αυτής της αγαπημένης οικογένειας. Η σύστασή της θα μπορούσε να είναι οποιαδήποτε άλλη, εξίσου εύκολα (π.χ. να είναι μονογονεϊκή ή οι γονείς να ανήκουν στο ίδιο φύλο). Γιατί όμως δεν είναι; Απλούστατα, το πρότυπο και η αντανάκλαση της εμπειρίας μου με έστρεψαν στο ζεύγος «μαμά-μπαμπάς». Ξέρω πως τείνει να θεωρείται συντηρητικό, αλλά εγώ θα ρωτήσω, είναι ο έρωτας συντηρητικός σε οποιαδήποτε μορφή του; Κι εξάλλου, αν το σκεφτεί κανείς καλύτερα, το σχήμα πυρηνικής οικογένειας που επέλεξα, δεν είναι, σε επίπεδο αναπαράστασης, τόσο αποδεκτό ή καιρίο πλέον, οπότε η επιλογή μου εμπεριέχει ένα είδος ρίσκου. Αφήστε δε, που δεν βρίσκω τίποτε συνηθισμένο σε μια οικογένεια η οποία αποτελεί μια δεξαμενή διαφορετικότητας και ψυχικών αποχρώσεων. Τι πιο ασυνήθιστο από την Οικογένεια Δωματίου, που ζει μια ολόκληρη μέρα μόνο με την τροφή της φαντασίας; Πόσοι έχουμε καταφέρει να περάσουμε μια μέρα χωρίς οθόνες και αντικείμενα (όσοι και όποιοι κι αν είναι οι συμβίοι μας); Τέλος, ας σημειώσω το εξής: Συνήθως, μια χειρονομία συμπερίληψης λειτουργεί ως πολιτικό statement. Προσωπικά με ενδιαφέρει θερμά η συμπερίληψη όχι όμως η πολιτική, έτσι αποφάσισα πως η (συνειδητή) συμπεριληπτική μου χειρονομία, την οποία γρήγορα θα εντοπίσει ο αναγνώστης στις σελίδες του βιβλίου, έπρεπε να αποδοθεί από την εικονογράφηση και όχι από το κείμενο, ακριβώς για να περάσει ως απολύτως αυτονόητη, όχι σαν ακτιβισμός, αλλά σαν χρώμα.

Εκπρόσωπος της τρίτης ηλικίας είναι εδώ η γιαγιά, που ως καταλύτης της περιπέτειας (αφού το βιβλίο διαβάζεται και ως περιπετειώδης) αποτελεί τη Ζεν δύναμη της παρέας! Όσο για τη γάτα τη Σουμάδα, την αγαπούν όλοι οι αναγνώστες γιατί μάλλον είναι το μέλος της οικογένειας που έχει το περισσότερο χιούμορ. Αχ, οι γάτες από μέσα τους γελάνε!

Τι συμβαίνει με τις ασυνήθιστες μορφές οικογένειας και κάποιοι άνθρωποι τις βλέπουν τόσο εχθρικά; Ποια είναι η άποψή σου;

Βλέπουν εχθρικά «το αδοκίμαστο και το απ' αλλού φερμένο», επειδή στην πραγματικότητα δεν είναι καθόλου «απ' αλλού» φερμένο, αλλά από μια ανεξερεύνητη περιοχή εντός τους που τους κάνει να τρέμουν τις γκρίζες ζώνες της ταυτότητάς τους. Είμαστε ακόμα κολλημένοι στη διάκριση φούστας και παντελονιού, περισσότερο από τη διάκριση ευγένειας και αγένειας, εξυπνάδας και βλακειάς. Έχουμε περισσότερη κατανόηση για ένα άτομο που παίζει στην τηλεοπτική Φάρμα παρά για κάποιον σκεπτόμενο που έχει απλώς ροζ μαλλιά. Είναι ποτέ δυνατόν; Και τολμάμε να διδάσκουμε στα παιδιά μας να μην κάνουν bullying! Ποιοι; Εμείς! Που απειλούμαστε από τα ροζ μαλλιά! Ας χαλαρώσουμε καμιά φορά με το δημογραφικό ζήτημα, μήπως και μάθουμε κάτι που δεν ξέρουμε (αφού όλα τα άλλα τα ξέρουμε) από ένα ομόφυλο ζευγάρι που υιοθέτησε ένα παιδί ή από μία γυναίκα που αποφάσισε να αποκτήσει μωρό χωρίς πατέρα ή από έναν άνθρωπο που έγινε παρένθετος γονιός ασυνόδευτου πρόσφυγα ή από μία γυναίκα που θεωρεί οικογένεια τους φίλους της και αυτό της αρκεί. Τη μεγαλύτερη σημασία έχει το εξής: όταν ο οποιοσδήποτε αποφασίζει να γίνει γονέας δεν πρέπει να το κάνει ούτε για τους τύπους ούτε για να καλύψει τα τραύματά του. Τα παιδιά δεν είναι τραυμαπλάστ, θέλουν σεβασμό.

Το πλέον σπουδαίο ως συνεκδοχή της ιστορίας σου είναι ότι τα ομορφότερα πράγματα είναι εκείνα που δεν φαίνονται, π.χ. ο αέρας, η μουσική, τα αρώματα. Δηλαδή όλα εκείνα που κινητοποιούν τις αισθήσεις. Ήταν μια από τις βασικές σκέψεις για την Οικογένεια Δωματίου;

Απολύτως. Η ιστορία βασίζεται στην ιδέα του γεμάτου άδειου. Μία από τις μάστιγες της εποχής, που όπως κάθε επιτυχημένη μάστιγα έτσι κι αυτή μας κρατά εθισμένους, είναι η πληθώρα επιλογών.

Έτσι όπως κάθομαι, αν απλώσω το δεξί μου χέρι θα πιάσω έναν μονοποικιλιακό καφέ με φυτική κρέμα και με το αριστερό έχω πρόσβαση σε τέσσερα είδη ίδιας κούκλας που κλαίει με πέντε διαφορετικούς τρόπους. Κάτω από το σπίτι μου σε μια υποτιθέμενη «γωνιά καλοσύνης» υπάρχει ένα βουνό από πεταμένα ρούχα που δεν τα θέλει κανείς. Στο «τι θα κάνουμε σήμερα;» που ρωτάει η κόρη μου τις Κυριακές, έχω να τις δώσω 15 απαντήσεις για να διαλέξει. Η ελευθερία της επιλογής, αυτό το δώρο της δημοκρατίας, γίνεται καμιά φορά σωστή τύραννος. Έτσι, αποφάσισα στο βιβλίο να αδειάσω έναν ζωτικό χώρο, ώστε το παιδί και οι οικείοι του να έρθουν αντιμέτωποι με την πρόκληση του κενού. Το παιδί που διαβάζει

το παραμύθι γίνεται ο συγγραφέας της συνέχειάς του – ιδανικά, ο συγγραφέας της ζωής του, αφού αντιμετωπίζει την πρόκληση της λευκής σελίδας. Τα πράγματα που μας γεμίζουν περισσότερο δεν καταλαμβάνουν χώρο. Είναι ο χώρος, μέσα μας.

Η φαντασία μοιάζει να είναι το δεύτερο πόδι της ιστορίας. Τελικά αυτή η πολύπαθη έννοια πώς χτίζεται εντός των παιδιών; Και γιατί είναι τόσο σημαντική;

Η φαντασία είναι το πιο χρήσιμο και μαγικό πολυεργαλείο. Την κατευθύνεις προς τα έξω και γίνεται ενσυναίσθηση και επιβίωση. Την κατευθύνεις προς τα μέσα και γίνεται κοσμογονία.

Νομίζω πως χτίζεται μέσα από την εναλλαγή ερεθισμάτων και κενού. Από ήχο και παύση. Από λόγια και σιωπές. Παλιότερα πίστευα ότι χρειάζονται κυρίως τα ερεθίσματα, τώρα υποψιάζομαι ότι χρειάζεται κυρίως το κενό (ο συγγραφέας Chris Cooper μιλά υπέροχα για τη δημιουργία των «gaps» στη δραματοουργία, που βοηθούν τα παιδιά να βρίσκουν λύσεις). Η παιδική φαντασία εξάλλου μετατρέπει κάθε «κενό» σε ερέθισμα, ρευστοποιεί κάθε μικροστοιχείο που η ενήλικη σκέψη έχει ήδη ταξινομήσει και παγιώσει. Το παιδί το επανεφευρίσκει. Τα πάντα μπορούν να γίνουν κάτι άλλο, κάτι πιο ενδιαφέρον. Αυτή είναι και η αρχή της ποίησης, η περιφρόνηση της κυριολεξίας, ο θρίαμβος της μεταφοράς... Είναι όμως και η αρχή της επιβίωσης, γιατί η φαντασία δεν είναι εχθρός της λογικής (όπως καμιά φορά συκοφαντείται), αλλά σύμμαχός της.

Πού πονάνε οι σημερινές οικογένειες, ας πούμε στη χώρα μας; Στον χρόνο μαζί; Στην ουσιαστική επικοινωνία; Στην οικονομική υποστήριξη;

Και τα τρία εμποδίζονται. Σίγουρα οι οικονομικές δυσχέρειες δεν αφήνουν πολλά περιθώρια για μια κεφάτη επικοινωνία, αλλά δεν αξίζει να αναβάλλουμε τη ζωή για χάρη του άγχους, αυτού του κτήνους. Πρέπει να το πατάσουμε με δημιουργικούς τρόπους. Ένα σημείο που πονάει βέβαια είναι και η δύσκολη επικοινωνία του ζευγαριού, η τάση μας να κατηγορήσουμε πάντα τον άλλο για όσα δεν λειτουργούν. Χρόνος και χώρος αμοιβαίου ανοίγματος του ζευγαριού (και οπωσδήποτε ένα χάδι κάθε μέρα) ίσως να σώσει την αγάπη τους από το κτήνος.

Η εικονογράφηση της Ίριδας Σαμαρτζή πώς σου ήρθε; Ήδη από την γραμματοσειρά του τίτλου δημιουργεί κάποιες μοναδικές αισθητικές συνάψεις.

Η Δομνίκη Σάνδη των εκδόσεων Ψυχογιός μου πρότεινε να συνεργαστώ με την Ίριδα Σαμαρτζή και φυσικά έκανα πάρτι! Λατρεύω όλες τις δουλειές της. Όχι να το παινευτώ (ουφ... το παινεύομαι!) αλλά πολλοί λένε ότι στην «Οικογένεια Δωματίου» έδωσε τον καλύτερο εαυτό της. Πράγματι, η γραμματοσειρά του τίτλου φέρνει μια χειροποίητη διακριτικότητα και εισάγει το παιχνίδι φωτοσκιάσεων που έπεται. Η «σκηνοθετική» της αντίληψη ως προς την απόδοση όχι μόνο των φαντασμαγορικών εικόνων, αλλά και των χαρακτήρων και της ατμόσφαιρας, είναι οξυδερκέστατη. Με έναν μαγικό τρόπο υποθέτω

πως μπήκαμε η μία στο κεφάλι της άλλης. Ακόμα και η φόδρα του βιβλίου, στην αρχή και στο τέλος, έχουν όχι μόνο αισθητική αλλά και πνευματική ουσία.

Πέρα από την προφανή σημασία της εικονογράφησης, σε ποια άλλα στοιχεία μιας έκδοσης δίνεις πρωτεύουσα σημασία; Χαρτί; Φόδρες; Επιμέλεια; Λοιπά περικειμενικά;

Οι ειδικοί στη μόδα λένε ότι από τη φόδρα φαίνεται το καλό παλτό! Μέχρι σήμερα επιμένω στη σκληρόδετη έκδοση των παιδικών μου βιβλίων, γιατί δίνουν μια εικονογραφική ευκαιρία. Τον χώρο για να κάνει ο ζωγράφος τα θαύματά του. Κι επίσης μου αρέσουν έτσι που είναι απτά, μυρωδάτα, αγκαλιαστά, λίγο σαν παιχνίδια, λίγο σαν λιχουδιές για το μυαλό. Η τυπογραφία, η γραφιστική, η βιβλιοδεσία μπορούν να ανεβάσουν πολύ το αισθητικό επίπεδο, φτάνει να μην καπελώνουν τη λογοτεχνική αφήγηση ή να μην προσπαθούν να αποπροσανατολίσουν από μια μέτρια ή κακή μυθοπλασία. Τιμώ και τους επιμελητές και τους σελιδοποιούς για τη δουλειά τους, γιατί ολοκληρώνουν την εμπειρία «βιβλίο».

Ποια μουσική άκουγε η γιαγιά στο άδειο δωμάτιό της; Θα μπορούσες να μας βάλεις λίγα από τα κομμάτια που θα ακούγονταν;

Αναγεννησιακή μουσική: Cruz De Plata En Hita – Cantigas De Madrid ή ίσως Antonio Vivaldi: La stravaganza ή πιθανότατα Branford Marsalis Quartet: The Ruby and the Pearl.

Ένας κόσμος χωρίς ιστορίες θα ήταν...;

Μονοκόμματος. Κι άντε να τον καταπιείς.